

NĚKTERÉ POZNATKY O ROZŠÍŘOVÁNÍ ZÁVODNÍHO STRAVOVÁNÍ PRACOVNÍKŮ V ZEMĚDĚLSTVÍ (NA PŘÍKLADU OKRESU KROMĚŘÍŽ)

V procesu koncentrace a specializace zemědělské výroby objektivně roste potřeba dalšího rozvoje závodního stravování. Rozvoj závodního stravování patří k prvořadým úkolům sociální politiky zemědělských podniků.

Základním východiskem v racionalizaci závodního stravování jsou závěry z projednávání problematiky dalšího zkvalitňování výživy obyvatelstva na XV. sjezdu KSČ, na 7. a 13. plenárním zasedání ÚV KSČ i na XVI. sjezdu KSČ. Jde přitom o zvýšení úlohy závodního stravování při dalším růstu produktivity práce a objemu výroby na tomto úseku, o zkvalitnění investic, zprogresivnění technologických procesů a úsporu materiálních a finančních prostředků i pracovních sil.

Zkušenosti ukazují, že závodní stravování má pozitivní vliv na vztah pracovníků k podniku, na úsporu pracovního i mimopracovního času, na efektivní obnovu energie při práci i na upevňování kolektivu a zlepšování mezilidských vztahů na pracovišti.

V rámci dohody o spolupráci, uzavřené mezi VÚEZVž Praha a OZS Kroměříž o zabezpečení realizace nových vědeckovýzkumných poznatků při realizaci modelu zemědělství a výživy okresu Kroměříž v letech 1982–1985, jsme v druhé polovině roku 1982 provedli průzkum závodního stravování pracovníků v zemědělství na kroměřížském okrese.

Analýza byla založena na čtyřech základních okruzích dat a informací: první okruh představují objektivní údaje statistického charakteru, druhý okruh již dříve zpracované dokumenty zabývající se různými stránkami rozvoje okresu, Programy kádrového, personálního a sociálního rozvoje zemědělských podniků a Program kádrového, personálního a sociálního rozvoje okresu. Třetí okruh byl získán analýzou nákladů na závodní stravování v jednotlivých zemědělských podnicích. Čtvrtý okruh byl založen na dotazníkovém šetření a konzultacích s odpovědnými pracovníky KPÚ. Hlavním úkolem průzkumu bylo zjistit aktuální problémy a hodnocení současné situace v závodním stravování přímo pracovními kolektivy uvnitř jednotlivých podniků.

Metodika práce se zaměřila na zjištění důsledků změn probíhajících v závodním stravování po slučování zemědělských podniků v letech 1976–1982. Snaží se postihnout také důsledky úprav cen surovin a pohonných hmot, k nimž došlo v roce 1982. Vychází z předpokladu, že zlepšením v zajištění závodního stravování lze dosáhnout příznivých ekonomických a především sociálních efektů.

Základem celého průzkumu po metodické stránce bylo šetření ve všech zemědělských podnicích okresu, doplněné konzultacemi s odpovědnými pracovníky OZS, ONV a SDR. Byl sledován trend závodního stravování v jednotlivých zemědělských podnicích v 6. a 7. pětiletce. Podniky byly z aspektu závodního stravování rozděleny do tří typů:

- a) zemědělské podniky s vlastní závodní kuchyní (vyvařovnou jídel),
- b) zemědělské podniky napojené na vyvařování v Jednotě a RaJ,
- c) zemědělské podniky se sdruženým zařízením závodního stravování.

Při šetření byla sledována situace v závodním stravování v jednotlivých výrobních odvětvích zemědělského podniku, a to přímo na provozech.

Byla zkoumána kapacita stávajících zařízení závodního stravování, její využití a další perspektivy, tempo růstu vlastních strážníků, přičemž byly ověřovány stravovací možnosti v jednotlivých provozech, zjišťovány rezervy příštích možných účastníků závodního stravování, zejména podle oborů a výrobních odvětví.

Průzkum byl nejprve teoreticky připraven na pracovišti VÚEZVž a poté bylo provedeno terénní ověření. Vlastní zpracování údajů proběhlo v oddělení pracovních zdrojů a sociálního rozvoje v ZPoK v I. odboru VÚEZVž.

Závodní stravování pracovníků v zemědělské výrobě, jeho specifické rysy

Závodní stravování je zásadně upraveno příslušnými vyhláškami a směrnici ÚRO¹⁾. V těchto předpisech se uvádějí formy závodního stravování a charakter smluv o závodním stravování, základní trend rozvoje závodního stravování se zaměřením na růst počtu strážníků zapojených do závodního stravování, kapacita a vybavení závodních jídelen a jejich využívání, hygienické a epidemiologické předpisy při společném stravování, zajištění závodního stravování pro II. a III. směny, zásady dietního závodního stravování, způsob sdružování prostředků více závodů na společné závodní jídelny, příspěvky zaměstnancům na stravování v cizích závodních jídelnách a zařízeních RaJ a Jednot.

Pro JZD doplňuje směrnice výnos FMZVŽ z 30. 12. 1977 o závodním stravování v JZD s platností od 1. 1. 1978, který odstranil dosavadní nejednotný režim a určuje jednotné zásady pro závodní stravování v JZD. Výnos přihlíží k specifickým podmínkám práce v zemědělství: sezónnost výroby a vyšší spotřeba práce v jednotlivých obdobích roku, vliv klimatických podmínek aj. a stanovuje některé výjimky z obecné úpravy. K nim náleží např. poskytování druhého hlavního jídla v období sezóny a špičkových prací za zvýhodněných finančních podmínek, i když délka směny nepřesáhne 11 hodin, dále možnost přispívat z prostředků FKSP JZD nikoliv pouze 1 Kčs, ale podle situace až do 2 Kčs. Výnos umožňuje i zvýhodnění starodůchodců (zakládajících členů JZD) a v odůvodněných sociálních případech.

Koncepci dalšího rozvoje závodního stravování podávají Zásady diferencovaného stravování pracujících a systém řízení výživy, zpracované MO ČSR — Správou závodního stravování, které vycházejí ze současného stavu, dokumentovaného statistickým šetřením Českého úřadu statistického v roce 1978, které podchytilo stav ve všech hospodářských, rozpočtových, příspěvkových a společenských organizacích. Vytvářejí systém racionálního a diferencovaného řízení výživy pracujících.

Koncepce závodního stravování v obecné rovině je řešena podle potřeb velkých koncentrovaných průmyslových podniků. Platí pravidla „podnik za jednou branou“ — velkokapacitní závodní jídelna, která umožňuje využití moderní technologie v závodním stravování a zvyšování produktivity práce. Zemědělské podniky mají své charakteristické, zvláštní rysy a specifické odchylky, z nichž některé jsou platné pro všechny, jiné pouze pro JZD.

Zemědělské podniky se vyznačují sice velkým počtem stálých pracovníků, ale zároveň velkou územní rozptýleností, pro kterou je nutný větší počet menších dislokovaných jídelen, často s víceúčelovým využitím, rozvoz hlavních jídel (zatím převážně obědů) do jídelen a v období sezónních špiček v zemědělské výrobě až na pole. Dopravní náklady jsou tedy důležitou složkou v bilanci závodního stravování.

Sezónnost zemědělské výroby v rostlinné výrobě ovlivňuje využívání kapacity závodního stravování, v kuchyních s nízkou kapacitou nutno část obědů zajišťovat dovozem z jiných zařízení, při větší kapacitě buď není kapacita kuchyní zcela využívána, nebo je kapacitní rezerva využívána přibíráním cizích strážníků.

Dalším rysem je dvousměnnost provozu v živočišné výrobě, která je řešena takovým způsobem, že pracovníkům umožňuje stravovat se i doma.

Zatímco u státních statků a SZP se datuje vznik závodního stravování od jejich založení, je vznik závodního stravování v JZD zcela odlišný. Pro nejstarší generaci členů, bývalé jednotlivě hospodařící rolníky, bylo závodní stravování prvkem novým, cizím jejich zavedenému životnímu způsobu, něčím, čemu museli teprve přivykat. Proto, ačkoli byla JZD postupně zakládána již od roku 1949, vznikalo závodní stravování daleko později, na vyšším stupni vývoje, u sloučených JZD. Důsledky tohoto vývoje se promítají i do dnešního stavu závodního stravování. Jinou úroveň kapacitní, technickou i kvalitativní má závodní stravování v těch JZD, v nichž je zavedeno již od 60. let a má již svoji dobrou tradici, a jinou v těch JZD, ve kterých vzniklo teprve v 6. pětiletce. Slučování JZD ovlivnilo rovněž vývoj závodního stravování, neboť byla slučována JZD s nestejnou úrovní závodního stravování a někdy závodní kuchyně původního JZD po sloučení již svou kapacitou neodpovídá potřebám většího podniku.

¹⁾ Nařízení vlády ČSSR č. 25/1974 Sb. o závodním stravování, novelizované Nařízením vlády Československé socialistické republiky č. 127/1982 Sb., které vešlo v platnost 1. ledna 1983. Výnos ministerstva obchodu ČSR z 1. 2. 1983, kterým se upravují některé podmínky závodního stravování. Odborář, 1983, č. 5.

V JZD získává závodní stravování i svoji sociální náplň. V každém JZD existuje vysoký počet členů — nepracujících důchodců. Do závodního stravování by bylo možno zapojovat stále větší počet důchodců a poskytovat těmto často již nemocným a někdy i osamělým lidem, kteří svá nejlepší léta věnovali práci v zemědělství, jedno teplé jídlo denně, což by pro ně bylo podstatným sociálním přínosem.

Shrnutí poznatků z okresu Kroměříž

Okres Kroměříž vznikl jako samostatný územní správní celek v roce 1960 sloučením okresů Holešov, Kroměříž a menší části okresu Kyjov. Nepočítáme-li okres Brno-město, který má velmi specifické postavení, je rozlohou (799 km²) nejmenší v Jihomoravském kraji. Podle počtu obyvatelstva stojí na jedenáctém místě.

Obyvatelstvo okresu sídlí v 115 sídelních celcích, které podle hospodářského i historického významu a počtu obyvatel jsou rozděleny do čtyř kategorií:

— střediska osídlení obvodního významu	2
— střediska osídlení místního významu	10
— nestředisková sídla trvalého významu	68
— nestředisková sídla ostatní	35

Zabezpečování optimálních životních podmínek pro obyvatele jednotlivých sídlišť při respektování požadavků ekonomické efektivnosti, výstavby a provozu potřebných zařízení je dlouhodobým úkolem.

Okres je hustě zalidněn, průměrná hustota dosahuje 131 obyvatel na 1 km². Ve srovnání s jinými okresy má nižší přirozený přírůstek obyvatelstva, pouze 5,5 ‰ (Jihomoravský kraj 7,0 ‰), a současně vyšší průměrný věk — 35,4 roku. Z hlediska dalšího rozvoje hospodářství je příznivé, že má nadprůměrný počet obyvatelstva v produktivním věku.

Vyspělá zemědělská výroba se opírá o vysokou úrodnost půdy a vhodné klimatické podmínky. Objemem zemědělské produkce se okres řadí na přední místo v kraji. V posledních letech bylo dosaženo výrazných výsledků zejména v pěstování obilovin a v živočišné výrobě. Dosahované výsledky kladně ovlivnil proces koncentrace a specializace, uskutečňovaný slučováním zemědělských podniků a rozvojem kooperačních vztahů. V současné době je v okrese devět jednotných zemědělských družstev, a to JZD Bystřice, Hulín, Koryčany, Kostelec, Kroměříž, Kvasice, Morkovice, Zahnašovice a Zdounky, dále státní statek Kroměříž, SZP Kroměříž a ACHP Kroměříž.

Stručné vyhodnocení dosavadního vývoje

Dosavadní vývoj závodního stravování v zemědělství v okrese Kroměříž probíhal nerovnoměrně. Zatímco na státním statku Kroměříž, SZP Kroměříž a ACHP Kroměříž existovalo závodní stravování již od jejich založení, v JZD si razila myšlenka závodního stravování cestu jen zvolna a s obtížemi.

Nejdříve vzniklo závodní stravování v JZD Morkovice (již v roce 1964), a právě toto JZD vykazuje v současné době nejvyspělejší závodní stravování, v jeho vývoji se tedy uplatnil faktor stabilizace a dobré tradice. Závodní stravování v ostatních JZD vznikalo teprve v 70. letech nekoncepčně a živelně, podle současných potřeb a možností tehdejších zemědělských podniků; byly zřizovány malokapacitní závodní kuchyně nebo byla volena forma spolupráce s Jednotou s dovozem hlavních jídel do družstevních jídelen.

V dalším vývoji prošla JZD v kroměřížském okrese posledními slučovacími etapami, v nichž byla vytvořena současná velikostní struktura JZD. V roce 1976 prošla poslední slučovací etapou JZD Koryčany, Kostelec, Morkovice, v letech 1977—1978 JZD Bystřice a Kroměříž, v roce 1981 JZD Zdounky a k 1. 1. 1982 JZD Hulín, Zahnašovice a Kvasice. Slučovaná JZD měla závodní stravování na různém vývojovém stupni: malokapacitní závodní kuchyně, závodní stravování ve spolupráci s Jednotou, nebo dokonce neexistovalo vůbec.

V takto vytvořených výrobních celcích o výměře 3463—6847 ha z. p. již dosavadní malokapacitní závodní kuchyně nestačily potřebám závodního stravování a tak vznikla v letech 1978—1982 rozšířená síť závodního stravování.

I. Závodní stravování zemědělských podniků v okrese Kroměříž — rok 1982

A. Zemědělské podniky s vlastní závodní kuchyní

Zemědělský podnik	Umístění závodní kuchyně	Kapacita závodní kuchyně (počet hlavních jídel denně)
JZD Hulín	Hulín	230
JZD Koryčany	Střilky	250
JZD Kostelec	Kostelec	600
JZD Kroměříž	Jarohněvice	300
JZD Morkovice	Morkovice	1000
JZD Zdounky	Roštín	300
Státní statek Kroměříž	Hulín, Holešov	70 180

B. Zemědělské podniky s dovozem hlavních jídel z cizích závodních kuchyní

JZD Bystřice	Soběchleby	Jednota Hranice	160 pro JZD
	Rejnochovice	Jednota	10 pro JZD
	Bystřice	RaJ	30 pro JZD
JZD Zahnašovice	Otrokovice	Jednota	250 pro JZD
SZP Kroměříž	Kroměříž	Jednota Kroměříž	5 pro SZP
	Kroměříž	Pal Magneton	50 pro SZP
ACHP Kroměříž	Hulín	JZD Hulín	10 pro ACH

C. Zemědělské podniky se sdruženým závodním stravováním

Zemědělský podnik	Umístění závodní kuchyně	Kapacita závodní kuchyně	Organizace zapojené ve sdruženém ZS
JZD Kvasice	Kvasice	800 z toho 100 pro JZD	ZDŠ Kvasice

JZD řešila vzniklou situaci převážně adaptacemi starších budov a rozšiřováním a modernizací stávajících vyvařoven. Výjimkou je JZD Morkovice, kde byla v roce 1980 zřízena moderní velkokapacitní závodní kuchyně o kapacitě 1000 hlavních jídel denně. Za velkokapacitní lze označit ještě závodní kuchyni JZD Kostelec o kapacitě 600 hlavních jídel denně (tab. I). Ostatní, včetně závodních kuchyní státního statku, mají kapacitu do 300 hlavních jídel denně, tedy poměrně nízkou.

Závodní stravování s dovozem jídel ze zařízení Jednoty Kroměříž, Přerov a Gottwaldov bylo omezeno na pouhá tři JZD — Bystřice, Zahnašovice a Kvasice. JZD Kvasice však v polovině roku 1982 zrušilo smlouvu s Jednotou a napojilo se na místní velkokapacitní školní kuchyni a tak vzniklo první sdružené zařízení společného stravování na okrese. Rovněž podniky s nízkým počtem strážníků jsou odkázány na dovoz hlavních jídel z kuchyní jiných zařízení — SZP, ACHP.

Program KPSR staví před zemědělské podniky na kroměřížském okrese náročné úkoly týkající se organizace závodního stravování:

II. Rozvoj závodního stravování v okrese Kroměříž

Zemědělský podnik	Počet evid. pracovníků			Počet vlastních pracovníků stravujících se v ZS			Podíl z celkového počtu $\varnothing$ ev. pracovníků		
	1980	1982	1985	1980	1982	1985	1980	1982	1985
JZD Bystřice	592	592	574	180	180	220	30,4	30,4	38,3
JZD Hulín	450	470	550	230	344	350	47,0	72,4	83,0
JZD Koryčany	420	430	450	160	215	180	31,0	50,0	35,0
JZD Kostelec	823	757	790	180	410	330	21,9	54,1	41,8
JZD Kroměříž	722	723	750	230	243	260	31,8	34,9	36,8
JZD Kvasice	530	550	494	70	100	437	12,7	17,9	78,3
JZD Morkovice	1180	1136	1120	500	550	600	42,3	48,4	52,1
JZD Zahnašovice	568	580	590	162	250	250	28,1	41,7	41,7
JZD Zdounky	631	599	605	216	260	450	34,2	43,4	74,3
St. st. Kroměříž	1193	1206	1065	460	617	575	40,9	51,1	53,9
SZP Kroměříž	192	194	243	58	55	86	30,2	28,3	35,3
ACHP Kroměříž	198	204	220	92	113	130	46,4	55,3	59,0

a) zvýšit podíl stravovaných pracovníků v zařízeních závodního stravování v roce 1985 z celkového průměrného evidenčního počtu na 50 % (závazný ukazatel),

b) rozšířit závodní stravování podle potřeby na 2. směnu se zvláštním zřetelem ke zvláštnostem vesnice a zemědělství a zajistit závodní stravování na dislokováných provozech.

V těch zemědělských podnicích, které nepomýšlejí v této pětiletce na zřízení nového zařízení závodního stravování (tab. II), předpokládají pětileté plány KPSR mírný nárůst vlastních strávníků. Sem patří JZD Bystřice, Kroměříž, Morkovice, Státní statek Kroměříž, SZP Kroměříž, ACHP Kroměříž. Většina podniků této skupiny tento plán rovnoměrně plní, JZD Bystřice a SZP Kroměříž vykazují ve vývoji určitou stagnaci.

Druhou skupinu tvoří podniky, které vykazovaly počátkem 7. pětiletky poměrně nízké procento vlastních strávníků a během dvou let zaznamenaly prudký vzestup. K nim se řadí JZD Kostelec, kde se po zřízení velkokapacitní závodní kuchyně počet vlastních strávníků více než zdvojnásobil, dále JZD Zahnašovice, kde již dosáhl plánované úrovně roku 1985, a konečně JZD Kvasice s nejmenším procentem vlastních strávníků, který se po sloučení zvětšil šestkrát.

JZD Zdounky, JZD Hulín a JZD Koryčany vykazovala již na počátku pětiletky poměrně vysoké procento vlastních strávníků, měla však značné rezervy zájemců o závodní stravování a plánuje proto zřízení nových velkokapacitních závodních kuchyní. JZD Zdounky a JZD Hulín plánovala už k roku 1985 podstatné zvýšení vlastních účastníků závodního stravování a dosavadní vývoj k roku 1982 jejich předpoklady potvrdil. Rychlé tempo rozvoje vlastních strávníků vykazuje i JZD Koryčany, které již nyní překročilo plánovaný stav k roku 1985, avšak plánuje započítí stavby vlastní závodní kuchyně teprve v roce 1985.

Problémem zůstává plnění dalších náročnějších požadavků kladených na závodní stravování, které je zatím schopna plnit pouze velkokapacitní kuchyně JZD Morkovice. JZD Morkovice zajišťuje pravidelné večere pro 100 pracovníků dvou-směnného provozu a průměrně 100 nepracujících důchodců (členů JZD) je zapojeno do závodního stravování. JZD pomýšlí i na zavedení druhého výběrového jídla dietního zaměření, čímž by umožnilo účast na závodním stravování i pracovníkům odkázaným na dietu.

U ostatních JZD pouze Kostelec (s velkokapacitní závodní kuchyní) stravuje větší počet svých nepracujících důchodců (40 osob). U dalších JZD (Bystřice, Hulín, Koryčany, Zahnašovice) je stravování nepracujících důchodců teprve v začátcích a vyskytuje se jen ve velmi omezeném rozsahu. Všechna uvedená JZD poskytují nepracujícím důchodcům obědy za stejné ceny jako vlastním pracovníkům.

Závěr

Průzkum ukázal, že pouze moderně vybavené velkokapacitní závodní kuchyně se mohou vyrovnat se specifickými náročnými úkoly a zajistit další vzestupný rozvoj závodního stravování.

V současné době existuje v kroměřížském okrese 7 zemědělských podniků s vlastními závodními kuchyněmi, z toho 6 JZD. Z tohoto počtu pouze dvě zařízení závodního stravování splňují parametry velkokapacitní závodní kuchyně — Morkovice a Kostelec.

Z ostatních JZD s dosavadními malokapacitními závodními kuchyněmi plánují v nejbližších letech výstavbu nových velkokapacitních závodních kuchyní JZD Hulín (700 hlavních jídel denně), Zdounky (1000 hlavních jídel denně) a Koryčany (400 hlavních jídel denně). JZD Kroměříž nepomýšlí zatím na výstavbu nové velkokapacitní závodní kuchyně. Má možnost rozšíření dosavadní kapacity závodní kuchyně v Jarohněvicích o 25 %, tedy na 400 hlavních jídel denně. Kdyby tato rozšířená závodní kuchyně v dalších letech neuspokojovala veškeré požadavky vlastních strážníků, mělo by možnost spoluúčasti ve velkokapacitní kuchyni v sousedních Zdounkách.

Státní statek Kroměříž zatím nezamýšlí žádnou investiční výstavbu pro závodní stravování.

JZD Zahnašovice, napojené na Jednotu, považuje tuto formu za provizorní a pomýšlí na vybudování nové závodní kuchyně o kapacitě až 500 hlavních jídel denně. Stejně tak JZD Kvasice hodlá po vybudování vlastní závodní kuchyně obdobného typu upustit od účasti na sdruženém stravování. Pouze JZD Bystřice chce ještě po dobu 8. pětiletky setrvávat v dosavadní spolupráci s Jednotou v Hranicích v přerovském okrese. Jako důvod uvádí přednostní výstavbu jiných provozů a kvalitní stravování v Jednotě.

Velkokapacitní závodní kuchyně vytvářejí podmínky pro další úspěšný rozvoj závodního stravování, umožňují podstatné zvýšení počtu strážníků a zapojení všech dislokovaných provozů do závodního stravování. Ve velkokapacitních závodních kuchyních se snižují stavební, investiční a provozní náklady na hlavní jídlo za den, jsou technicky lépe vybaveny, což umožňuje růst produktivity práce.

Spolupráce zemědělských podniků s Jednotou při zajišťování závodního stravování se v roce 1982 silně omezilo. Nadále dodává Jednota obědy pracovníkům JZD Bystřice pod Hostýnem, JZD Zahnašovice, SZP Kroměříž a ACHP Kroměříž. I zbývající JZD považují tuto formu stravování za přechodnou. Smlouva o závodním stravování může být ze strany Jednoty za určitých okolností vypovězena v poměrně krátkém čase, což by pro JZD mohlo znamenat, že by velká část jeho pracovníků zůstala bez jakékoliv možnosti závodního stravování. Výjimkou jsou menší podniky s nízkým počtem strážníků, kde by výstavba vlastní závodní kuchyně nebyla zřejmě účelná.

Jako jedna z perspektivních forem rozvoje závodního stravování pracujících v zemědělství se jeví sdružené zařízení závodního stravování. Je založeno na spolupráci zemědělských podniků s jinými organizacemi, nejčastěji výrobními podniky nebo organizacemi služeb. Takové zařízení přináší řadu výhod. Umožňuje sdružování finančních prostředků potřebných pro výstavbu, šetří materiál i energii a v neposlední řadě přispívá i k lepšímu využití zaměstnanců závodního stravování. Navíc přispívá ke zlepšování životních podmínek širokého okruhu pracujících, případně i jejich rodinných příslušníků, umožňuje navázání nových kontaktů.

Dobrým příkladem tohoto typu je spolupráce JZD Kvasice se ZDŠ Kvasice. Školní kuchyně vybudovaná na kapacitu 800 hlavních jídel denně byla pro potřeby školy využívána pouze ze 45 %. Sdružené zařízení závodního stravování umožňuje zabezpečit všem zájemcům z řad pracovníků zemědělského podniku kvalitní závodní stravování a přitom překlenout období až do vybudování a uvedení do provozu vlastní závodní jídelny družstva, která bude konečným řešením vzniklé obtížné situace v závodním stravování.

Provozní bilanci závodního stravování a její návaznost na tvorbu cen můžeme sledovat pouze u organizací s vlastním závodním stravováním. Pro podniky, které

dovážejí obědy z jiných organizací závodního stravování, je cena obědů určena smluvně a stanoví ji provozovatel, např. Jednota.

Ceny hlavních jídel jsou stanoveny z pořizovací ceny surovin, z věcných nákladů a z ostatních osobních nákladů, přičemž vlastní strážník hradí pořizovací hodnotu a JZD na ni též přispívá z FKSP částkou až do výše 2 Kčs za jedno hlavní jídlo (na zvýšení kvality stravy). Celkové náklady na závodní stravování na okrese Kroměříž jsou v II. pololetí vždy vyšší, což je způsobeno značným počtem zvýhodněně stravovaných sezónních pracovníků. I když se při stanovení cen přihlíží k těmto výkyvům, dochází někdy k menším ztrátám, které se uhrazují z nákladů běžného roku. Bilanci závodního stravování vylepšuje tam, kde to umožňuje kapacita závodní kuchyně, vyšší podíl cizích strážníků, kteří platí plnou cenu (např. v JZD Morkovice).

Úprava cen některých potravin od 1. 2. 1982 ovlivnila strukturu celkových nákladů závodního stravování, v níž stoupl často podíl surovin. Podle Pokynů k úhradě zvýšených cen potravinářských surovin a polotovarů FMPSV z 1. 2. 1982 se zvyšuje průměrný roční finanční limit spotřeby surovin na 1 hlavní jídlo o 0,90 Kčs. Na toto zvýšení přispívají rovným dílem podniky a strážníci. V některých zemědělských podnicích s vlastním stravováním došlo i k určitému zdražení plných cen obědů, avšak bylo dodržováno zvýšení pro strážníka o 0,50 Kčs. V některých JZD k zdražení dokonce nedocházelo vůbec, neboť tato JZD předtím neposkytovala plnou částku z FKSP na zvýšení kvality a měla tedy určitou rezervu. Proto také nedošlo nikde k poklesu počtu strážníků v důsledku cenových úprav.

K poměrně většímu zdražení došlo u obědů nakupovaných v Jednotách, proto není stravování v Jednotě výhodnější ani pro strážníky, ani pro zemědělské podniky v relaci k celkovým nákladům vynaloženým na 1 oběd. Velkokapacitní závodní kuchyně jsou tedy perspektivní formou závodního a společného stravování. Ovšem při jejich plánování vyvstane celá řada problémů.

Dr. ing. Jaroslava Honcová, CSc., dr. Cyrila Marková, Výzkumný ústav ekonomiky zemědělství a výživy, Dlážďená 6, 110 00 Praha 1